

Høgskolen i **Hedmark**

Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap

Edith Aune Nordberget

Bacheloroppgave

Hjem – skole-samarbeid,
– en kilde til bedre tilpasset RLE-
undervisning?

Home – school collaboration
– can you utilize this collaboration to adapt the teaching of
religion?

GLU 5-10, 2012

2015

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket

JA NEI

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Norsk sammendrag

Tittel: Hjem – skole-samarbeid, – en kilde til bedre tilpasset RLE-undervisning?	
Forfatter: Edith Aune Nordberget	
År: 2015	Sider: 18
Emneord: Retningslinjer, RLE-didaktikk, Hjem – skole-samarbeid, tillit, forståelse	
<p>Sammendrag: Dagens RLE-lærer har i sitt klasserom flere forskjellige religioner og livssyn representert, og læreren har nå mulighet til å tilpasse sin undervisning til dette mangfoldet. Dette mangfoldet av religioner og livssyn finner man blant alle elever, og er ikke et fenomen som kun er forårsaket av innvandring. Denne bacheloroppgaven omhandler hvordan man skal gå frem for å vite hvilke religioner og livssyn man har representert i sin klasse, og hvordan man skal bruke denne viten til det beste for klassen og for den enkelte elev. Hjem – skole-samarbeid, i RLE-sammenheng, er et tema som veldig ofte er omtalt i lærebøker om RLE-didaktikk, men det blir gjerne bare forklart som at man skal ha en god dialog med foreldrene. Problemstillingen i oppgaven er valgt på grunnlag av et ønske om å finne ut mer om hvordan dette best skal gjøres, og hvordan man skal bruke det til å påvirke undervisningen.</p>	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Home – school collaboration, – can you utilize this collaboration to adapt the teaching of religion?	
Author: Edith Aune Nordberget	
Year: 2015	Pages: 18
Keywords: Guidelines, didactics within the subject of religion, home – school collaboration, trust, understanding	
<p>Summary: Today's teacher, in the subject of religion, will find that he has several religions and life stances represented in his classroom, and he has the possibility to adapt his teaching to this diversity (according to Norwegian guidelines). You will find this diversity of religions and life stances among all of the pupils, as it is not a phenomenon only caused by immigration. This BA-thesis discusses what you can do to know which religions and life stances you have represented in your class, and how to use this knowledge for your class and for the individual pupil. Home – school collaboration, within the teaching in the subject of religion, is a topic often discussed in textbooks covering didactics, only to be explained as: You should have a good dialogue with the parents. The problem for discussion in this paper is chosen on the basis of a wish to learn more about how this best can be done, and how to use it to influence your teaching.</p>	

Innholdsfortegnelse

NORSK SAMMENDRAG	3
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT)	4
INNHOLDSFORTEGNELSE	5
Forord	7
1. INNLEDNING	8
1.1 PROBLEMSTILLING	8
1.2 AVGRENSINGER OG PRESISERINGER	8
1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING	9
2. METODE	10
2.1 VALG AV METODE	10
2.2 FORFORSTÅELSE	10
2.3 FREMGANGSMÅTE OG VALG AV LITTERATUR	11
3. HOVEDDEL – TEORI OG DRØFTING	12
3.1 RETNINGSLINJER	12
3.2 RLE-DIDAKTIK	13
3.3 HJEM – SKOLE-SAMARBEID	16
3.3.1 <i>Retningslinjer for samarbeid med hjemmet</i>	16
3.3.2 <i>Utfordringer i samarbeidet med hjemmet</i>	19
3.3.3 <i>Å spørre om noens livssyn, hvorfor kan det være vanskelig?</i>	19
3.3.4 <i>Hvordan skal man gå frem når man ønsker å prate med foreldrene om hvilket livssyn de har?</i> 20	
3.4 DRØFTING	21
3.4.1 <i>Hvordan kan man bruke hjem-skole samarbeid for å tilpasse RLE-undervisningen?</i> ..	21

3.4.2	<i>Konklusjon</i>	24
	LITTERATURLISTE	26
	Vedlegg 1	27

Forord

Denne oppgaven har jeg arbeidet med, og skrevet, i løpet av vinteren og våren 2015. Temaet jeg valgte var ett som jeg virkelig ville finne ut av, og jeg ønsket i utgangspunktet å skrive en empirisk oppgave. Da dette ville bli alt for omfattende for en bacheloroppgave valgte jeg å skrive en teoretisk oppgave nå, og heller bruke empiri når tiden kommer for å skrive en masteroppgave. Temaet jeg valgte, hjem – skole-samarbeid i RLE-sammenheng, er et såpass interessant emne at jeg virkelig ønsker å fordype meg mer i dette. I tillegg var det veldig vanskelig å finne relevant litteratur om hvordan man skal gå frem når man skal gå inn på foreldrenes eget livssyn. Dette viser at her trengs videre forskning.

Jeg var aldri i tvil om at jeg skulle velge RLE som et av mine fag, ettersom religioner og livssyn, og forståelse av andres tro, har vært en interesse for meg helt siden videregående, hvor min religionslærer Sigmund Kvaløy Sætereng levendegjorde mange religioner og livssyn for meg. Denne interessen har blitt enda sterkere i løpet av tiden hvor jeg har hatt RLE på Høgskolen i Hedmark. Slik var det ganske naturlig at når jeg skulle skrive denne bacheloroppgaven, så ville det bli med en forankring i RLE, og jeg mener at på grunn av det temaet jeg valgte har det blitt til en oppgave med stor relevans og nytte.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder, Sidsel Lied, som hele tiden har vist at hun har hatt stor tro på meg, og på den måten har gitt meg veldig stor støtte, i tillegg til at hun har gitt meg mange gode råd underveis. Jeg vil også rette en stor takk til Nord-Odal bibliotek, som har hjulpet meg med å finne og skaffe litteratur til denne oppgaven. Det har vært til utrolig stor hjelp, og uten dem hadde prosessen med å skrive denne oppgaven blitt så uendelig mye mer vanskelig for meg. Den siste, og største, takken går til ungene mine, Cathrine, Susanne, Camilla, Sophie, Christopher og Sakarias, som har holdt ut at det har ligget bøker litt overalt, og at mamma i perioder har vært litt lite tilgjengelig. Dere har hjulpet meg, og gitt meg all den støtte jeg har hatt behov for. Takk!

Nord-Odal, 23. mai 2015.

1. Innledning

Jeg skal skrive om hjem – skole-samarbeid, og hvordan man kan bruke dette til å tilpasse RLE-undervisningen. Dette spørsmålet dukket opp hos meg da vi jobbet med pensum i didaktikk, fordi det vi lærte der pekte i retning av at man bør jobbe aktivt med foreldresamarbeid, og på tross av det har jeg aldri opplevd at noen av mine barns lærere har tatt initiativ til å prate med meg om vår religion, eller gitt inntrykk av at jeg som mor har hatt mulighet til å komme med innspill. Dette har gitt meg lyst til å finne ut mer om hva man bør gjøre for å få til et bedre samarbeid, og hva et godt samarbeid har å si for RLE-undervisningen og for elevenes læring.

1.1 Problemstilling

Problemstillingen har jeg valgt å formulere slik: Hvordan kan man bruke hjem – skole-samarbeid til å tilpasse RLE-undervisningen bedre?

Når det gjelder tilpasning i RLE-undervisningen så skal man der, i tillegg til den ordinære tilpasningen til elevenes faglige evner, også tilpasse opplæringen til elevenes bakgrunn innen religion og livssyn (Hodne, 2009; Utdanningsdirektoratet [Udir], 2008) og det er den siste typen tilpasning denne oppgaven omhandler.

Dette innebærer at jeg skal se på både hvordan man kan jobbe for å skape et godt samarbeid med hjemmet, med fokus på RLE, og på hvilken påvirkning det kan ha på undervisningen, på både klasse- og elevnivå. Hovedfokus vil være å se på hvordan man kan bruke hjem – skole-samarbeid i planlegging av undervisning, ved å bruke det som en ressurs når man skal se på hva man skal undervise om, og hvorfor, og når man skal planlegge hvordan, og begrunne hvorfor. Jeg vil også se på noen retningslinjer fra Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet som gir føringer på dette området.

1.2 Avgrensinger og presiseringer

I den kommunen vi bor i så er det blant innbyggerne flere forskjellige religioner og livssyn representert, og bare blant dem jeg kjenner er det pinsevenner, Jehovas vitner, Scientologer,

humanetikere, muslimer og buddhister, i tillegg til medlemmer av Den norske kirke. Blant noen av disse er det også forskjellige syn på hvor mye, eller lite, de vil at deres barn skal delta i på skolen, samt at det er forskjell på hvor mye opplæring barna har fått om sin families religion/livssyn. Denne oppgaven er derfor ikke avgrenset til mangfold i livssyn og religion forårsaket av innvandring, men vil omfatte alle typer livssyn og religiøsitet. Fordi vi nå i 2015 opplever det som blir benevnt som den postmoderne pluralismen (Skeie,1998) vil man kunne møte på flere mindre, og kanskje uvanlige, livssyn og religioner, slik at det vil kunne være en noe større utfordring for en lærer å ha kunnskap om alle disse. Oppgaven vil også omfatte noen utfordringer i hjem – skole-samarbeidet med foreldre med innvandringsbakgrunn, fordi det å samarbeide med foreldre med innvandringsbakgrunn er en selvfølgelig del av det å arbeide med hjem – skole-samarbeid.

1.3 Oppgavens oppbygging

Dette er en teoretisk oppgave som vil ha en klassisk oppbygging med innledning, hoveddel og avslutning. Hoveddelen vil være kapittel 3, som består av teori og drøfting. I teoridelen vil det først belyses hvorfor RLE-faget krever at man jobber aktivt med hjem-skole samarbeidet, dette vil bli gjort ved å både se på de føringer som er lagt for faget fra myndighetene, og på hva forskere innen RLE-didaktikk sier om det. Deretter vil hjem – skole-samarbeid belyses, med flere forskjellige perspektiv. Etter dette vil det være en egen del med drøfting, hvor det også vil være en avsluttende del som fletter det hele sammen.

2. Metode

Dette vil, som sagt, være en teoretisk oppgave, basert på teori om RLE-didaktikk, om hjem – skole- samarbeid, og om føringer som er lagt for faget fra myndighetene.

2.1 Valg av metode

Min opprinnelige tanke var at oppgaven skulle være en empirisk oppgave, basert på intervjuer med foreldre med forskjellig bakgrunn når det gjelder religion/livssyn, og med et passende antall RLE-lærere for å finne ut både hvordan foreldre opplever samarbeidet og hvordan de kunne ønske seg at det hadde vært, og hvordan lærere jobber med samarbeidet og hva de mener om foreldreinnvirkning på RLE-faget. Dette ville dessverre ha blitt for omfattende for en bacheloroppgave. Valg av metode til denne oppgaven har derfor falt på å bruke teori.

2.2 Forforståelse

Da jeg valgte å skrive om hvordan man kan bruke hjem – skole-samarbeid for å tilpasse RLE-undervisningen så var det med den forforståelsen at man som RLE-lærer burde bruke dette samarbeidet både for å lære sine elevers kultur og religion/livssyn bedre å kjenne, og for å kunne bruke foreldres kunnskap om dette i undervisningen. Min tanke var at ettersom det innen kulturer og religioner/livssyn er et mangfold som man som kan gå glipp av når man lærer om dem som utenforstående. Mange religioner har lokale variasjoner, innenfor de store grupperingene (Jackson, 2007). I tillegg til det vet vi ikke hvordan den enkelte familie tilnærmer seg sin egen religion, og hvilken innstilling de har til barnas møter med andre religioner. Dette gjør at for å kunne kjenne sin egen elev, og elevens kultur er det viktig å kjenne elevens familie, ikke bare vite hvilken religion de tilhører. Derfor kan man si at min hypotese er at jo bedre man samarbeider med hvert hjem, jo bedre kan man tilpasse RLE-undervisningen til hver enkelt elev.

2.3 Fremgangsmåte og valg av litteratur

Det første jeg gjorde da jeg startet med oppgaven var å finne ut hva jeg ville at den skulle inneholde, og hvordan den skulle være oppdelt. Jeg leste flere forskjellige BA-oppgaver for å finne ut hvordan det ville være naturlig å dele opp denne, og hvordan den skulle formes. Det neste ble å finne passende litteratur, og dette gjorde jeg ved først å ta utgangspunkt i pensumlitteratur, både i RLE og PEL, før jeg utvidet søket med å lese flere andre oppgaver som omhandlet enten RLE-didaktikk eller hjem – skole-samarbeid. Der brukte jeg deres litteraturlister, og fikk tak i de kildene som kunne være interessante for min oppgave. Dette hjalp meg til å finne mye forskjellig litteratur, og ga meg noe å starte med. Når det gjaldt den delen av RLE-didaktikk som passet til denne oppgaven var det mye å finne, og jeg kunne ha skrevet en hel oppgave om bare dette. Jeg fant også veldig mye generelt om samarbeid med foreldre/foresatte. Utfordringen kom da jeg startet med å skrive om hvordan man skulle prate med foreldre om deres religion/livssyn, der fant jeg ingenting. Jeg sendte en forespørsel til Datatilsynet, for å finne ut om det faktisk var lov å spørre, og fikk god hjelp derfra til å finne riktige lover. Jeg sendte også forespørsel per e-post til både Peder Gravem og Thomas Nordahl, for å få tips om litteratur om dette emnet, men utover at det var et viktig tema og et følsomt emne så kunne de ikke gi meg noen konkrete tips om litteratur. Heldigvis kjenner jeg Gunn Tove Minde som har skrevet om sin forskning blant eldre samiske kvinner, slik at jeg tilfeldigvis hadde lest boken *Å leve sin sjel*, og i hennes metodedel fant jeg noe som jeg kunne overføre til bruk i foreldresamtaler.

3. Hoveddel – teori og drøfting

Denne delen vil inneholde både teori og drøfting, hvor teorien kommer først, med etterfølgende drøfting. Teoridelen vil være delt i tre, hvor første del omhandler retningslinjer og føringer fra myndigheter, i del to er det didaktikk som skal belyses, og del tre handler om hjem – skole-samarbeid.

3.1 Retningslinjer

Her vil jeg gå inn på retningslinjer som er spesifikke for det norske RLE-faget, og for hva utdanningen av RLE-lærere skal inneholde. Det foreligger alltid en nasjonal læreplan, som er førende for hvilke valg den enkelte skole og den enkelte lærer kan ta på lokalt nivå. I den nåværende nasjonale læreplanen for RLE så er det et en god del spillerom for beslutninger på lokalt plan. Et eksempel på det er læringsmålet «gi en oversikt over andre frikirkesamfunn og kristne bevegelser, herunder pinsebevegelsen», som er et av kompetansemålene etter 10. årstrinn, for kristendom (Udir, 2008, s.9). Her kommer det klart frem at man som skole eller enkeltlærer kan ta beslutninger om hvilke andre frikirkesamfunn og kristne bevegelser man legger vekt på i sin lokale læreplan eller plan for sin klasse. Når man ser på den delen av læreplanen som omhandler fagets formål så kan man finne noe om hvordan man skal beslutte hva man skal vektlegge når man planlegger. Der står det at «Både individuelle og lokale hensyn bør ivaretas» (Udir, 2008, s.2). Under Prinsipp for opplæringa finner vi læringsplakaten, og et av målene der sier at man skal «stimulere elevane og lærlingane/lære kandidatane i personleg utvikling og i styrking av eigen identitet, i det å utvikle etisk, sosial og kulturell kompetanse og evne til demokratiforståing og demokratisk deltaking» (2006, s.2). Man kan argumentere for at å arbeide mot dette målet har en naturlig plass i RLE-faget, og under styrking av elevenes egen identitet kan man argumentere for at de bør lære om sin egen religion eller sitt eget livssyn, ikke bare for at elevene skal få kunnskap om sin egen religion eller livssyn, men også fordi det kan oppleves som en anerkjennelse av seg selv, og dermed være med på å styrke egen identitet (Nørgaard, 2005). Retningslinjene for grunnskolelærerutdanninga har som ferdighetsmål at man skal kunne samarbeide med hjemmet om faget, og at man skal kunne tilpasse opplæringen i RLE, også når det gjelder elever som kommer fra forskjellige religioner og livssynstradisjoner (Kunnskapsdepartementet, 2010). Disse forskjellige retningslinjene viser at man har

---

hjemmel for å kunne tilpasse undervisningen lokalt, og på klassenivå i henhold til hvilke livssyn og religioner man har representert på skolen og i den enkelte klasse, og at man kan samarbeide med elvenes foreldre for å få mere kunnskap om disse. Det er allikevel viktig at informasjon om hvilken livssynstradisjon elevene og foreldrene tilhører kun blir innhentet på frivillig basis. I Opplæringslova §2-3 slås det fast at ved fritaksmelding er man ikke pliktet til å oppgi grunn (Lovdata, 2015a). Dette forstås som at man ikke må oppgi hvilken religion eller livssyn man har i slike tilfeller, og at man derfor ikke kan kreve at man oppgir dette. I Personopplysningsloven §2-8 slås det fast at opplysninger av denne sorten regnes som sensitive, og i §8 slås det fast at man kun kan registrere slike opplysninger etter frivillig samtykke (Lovdata, 2015b). Det vil uansett være naturlig å behandle slike opplysninger på en slik måte at det kommer innenfor Opplæringslovas krav om taushetsplikt (Lovdata, 2015a). Det er også viktig at man følger skolens retningslinjer når man innhenter slike opplysninger, fordi det er skolen som er den som er ansvarlig for å følge lover og retningslinjer, ikke den enkelte lærer (e-post fra datatilsynet, vedlegg 1).

3.2 RLE-didaktik

Når man skal planlegge og gjennomføre RLE-undervisning er det viktig å vite hva man skal undervise om, og hvorfor, og deretter hvordan man skal undervise, og hvorfor. I denne delen skal jeg se på hva litteraturen innenfor RLE-didaktikk sier om dette, spesielt der hvor dette relateres til hjem – skole-samarbeid. I didaktikk-pensum og i annen litteratur om RLE-didaktikk så finner man mange anbefalinger om å ha tett samarbeid med foreldre på generell basis, og også i spesifikke sammenhenger.

En av våre tidlige pedagoger, Johann Amos Comenius, sa blant annet at undervisningen skulle gå fra det kjente til det ukjente, eller det nære til det fjerne (Repstad & Tallaksen, 2014). Dette kan tolkes inn i religionsundervisning som at man lærer bedre om de andre religionene dersom man har mulighet til å lære om sin egen. For at en lærer skal få til det er man nødt til å kjenne sine elever. Innen didaktikk er den didaktiske relasjonsmodellen et kjent verktøy, og Theo Koritzinsky har laget en modell som har eleven i sentrum, og der kan man utvide den til å ta med elevens kulturelle og religiøse bakgrunn, under elevens forutsetninger (Repstad & Tallaksen, 2014, s.22). En annen modell man kjenner til som lærer er Bronfenbrenners bioøkologiske modell, som viser hvordan de forskjellige mikrosystemene møter hverandre i mesosystemer. Et barn kan oppleve krysspress mellom

sine mikrosystemer dersom det opplever å møte kulturer som er i motsetning til hverandre, og kan da oppleve lojalitetskonflikt. Dette kan for eksempel skje dersom eleven kommer fra et religiøst hjem, og møter en kultur som er utpreget ikke-religiøs. Dette kan føre til vanskeligheter i identitetsdanning og integrering (Bø, 2012). Her kan lærerens holdninger være med på gjøre elevens møte med skolen lettere. Empatisk og følsom er ord som brukes i Toledo-retningslinjene fra 2007 i de rådene de gir for hvordan god religionsundervisning skal være (Sødal & Eidhamar, 2009). Læreren viser også positive holdninger overfor eleven ved å bruke denne som en ressursperson i undervisningen. Dette kan man gjøre når man kjenner godt til elevene sine og deres tro, da kan man for eksempel la ham/henne fortelle om sin egen trostradisjon. Her sier Eidhamar at man bør rådføre seg med foreldrene først (Eidhamar, 2009). Selvfølgelig må man først også ha snakket med eleven om de ønsker å fortelle for klassen, men når man ber elevene fortelle om noe som er viktig for dem kan de oppleve at de blir anerkjent og verdsatt. Dette kan føre til en positiv «anerkjennesspiral», ettersom det å føle seg verdsatt og anerkjent er med på å løfte elevens følelse av selvværd. Axel Honneth har skrevet om hvordan anerkjennelse kan virke på individet, og man kan bruke dette aktivt i skolen for å bevisst hjelpe elevene med å øke sin følelse av å være viktig for andre (Jakobsen, 2013). Nå må man også huske å vise anerkjennelse overfor elever som kommer fra hjem som har livstolkningstradisjoner som man ikke finner mye om i de vanlige lærebøkene, dette gjelder både verdslige og ikke-verdslige livssyn, og også livssyn som ikke følger en bestemt tradisjon. Elever vil oppleve det som positivt å kunne kjenne seg igjen i det som blir undervist på skolen, og læreren bør bestrebe seg på å få til dette, selv om man vil være nødt til å bruke tid på å lete utenfor de vanlige lærebøkene etter relevant stoff (Lied, 2006). I et fag som RLE vil det være mulig å markere høytider i forskjellige religioner, spesielt de som man finner representert i sin klasse. Man kan ha en høytidskalender hengende i klasserommet, slik at man kan følge med når de forskjellige høytidene finner sted, og for å vite hvilke religioner og livssyn man har representert i sin klasse, bør man prate med foreldrene om det (Repstad & Tallaksen, 2014). Ettersom den høytidskalenderen som man finner hos Cappelen (Cappelen Damm, 2014) ikke inneholder alle religioner og alle variasjoner innenfor dem så kan man tenke seg at dersom man har elever med andre religioner i klassen sin så vil det være heldig å lage en egen kalender ved siden av som viser de høytidene disse religionene og livssynene markerer. Man bør også bruke disse opplysningene om hvilke høytider som blir feiret, i planlegging av foreldremøter og andre ting som skal foregå på kvelden, slik at det ikke sammenfaller (Spernes, 2012).

Bengt-Ove Andreassen poengterer veldig klart i sin bok *Religionsdidaktikk, en innføring*, viktigheten av at man i RLE-undervisningen kjenner til hvilke utfordringer man kan møte på i en klasse når det kommer til arbeidsmåter, og av at man har en klar bevissthet om det når man arbeider med hvordan-spørsmålet i sitt arbeid med metoder og arbeidsmåter. Han viser til at dette kan gjelde både når det omhandler tegning i undervisningen, der hvor man har muslimer i klassen, og arbeid med dans og drama i klasser hvor man har læstadianere i klassen (Andreassen, 2012). Også andre som arbeider innen RLE-didaktikk vektlegger at man bør kjenne sine elevers forutsetninger. Det handler ikke bare om å velge hva man skal undervise om, men også hvordan. Noen religioner har enkelte motforestillinger mot noen av arbeidsmåtene man kan velge å bruke, både fordi handlingen kan oppfattes som tilslutning til en annen religion, som å synge religiøse sanger, eller det kan være handlinger som religionen ikke tillater, som å tegne hellige skikkelser (Hodne, 2009). Dette gir også utfordringer i planlegging av undervisningen.

En undervisningsmetode man kan bruke er «The interpretive approach». Den handler om at man tar for seg en religion, eller en livsynstradisjon, på en måte som gir elevene en mulighet til å både bli kjent med tradisjonen som en helhet, og med de enkeltpersonene innen tradisjonen. I tillegg blir man også kjent med forskjellene som man finner innenfor tradisjonene. Man kan starte med hvilken som helst av disse nivåene, og på denne måten vil man både bli kjent med tradisjonen ved å se på den utenfra, og man vil lære om hvordan individet ser på den innenfra. Denne metoden er ikke ute etter hverken å drive reklame for tradisjonen, eller å undergrave den eller fremstille den negativt, det er bare en metode som gir mulighet for kunnskap og forståelse (Jackson, 2007).

Når det kommer til det som er denne oppgavens tema, tilpasning av RLE-undervisningen på grunnlag av våre elevers religiøse og kulturelle bakgrunn, så tar også Thomas Nordahl fram muligheten for å la foreldre medvirke i planlegging av hva man skal ha med i undervisningen slik at man skal kunne treffe den enkelte elev. Når foreldrene har mulighet til å påvirke på denne måten så vil deres vilje og ønske om å engasjere seg i skolen øke, og dermed vil man som lærer også har større muligheter for å lykkes. Man har mulighet til å gjøre dette fordi man etter Kunnskapsløftet er langt friere til å bestemme hvordan man skal nå de enkelte målene (Nordahl, 2007).

3.3 Hjem – skole-samarbeid

Det er veldig mange fordeler med hjem – skole-samarbeid, og dette er noe skolen arbeider med hele tiden. Nå skal jeg først se på hvilke føringer som ligger på hjem – skole-samarbeidet, og hvilke utfordringer man kan støte på når man jobber med dette. Ettersom denne oppgaven skal handle om hjem – skole-samarbeid i RLE-sammenheng så vil man nødvendigvis måtte se på de utfordringer man kan støte på i møte med minoriteter, både språklige og religiøse, religiøse minoriteter ikke det samme som språklige minoriteter, men samtidig kan man være både språklig og religiøs minoritet.

3.3.1 Retningslinjer for samarbeid med hjemmet

Hjem – skole-samarbeid er blitt en del av skolehverdagen, med foreldremøter, utviklingssamtaler og løpende informasjon fra skolen til foreldrene, og muligheter for foreldre til å kontakte skolen. Det er blitt gjort forskning på hva et godt hjem – skole-samarbeid har å si for elevenes resultater på skolen, og det viser at et godt samarbeid fører til bedre resultater hos elevene. På Utdanningsdirektoratets hjemmesider vises det til flere forskere når betydningen av et godt hjem – skole-samarbeid skal understrekes. I tillegg til økt læringsutbytte fører det til bedre trivsel, det blir mindre fravær, og det ses også i sammenheng med bedre arbeidsvaner (Udir, 2015).

Skolen skal stimulere til samarbeid, og invitere foreldrene til samtaler og møter. Foreldre kan også oppmuntres til å ta del i flere aspekter ved skolen, både det sosiale og det pedagogiske, og også det administrative. Det er vanligvis to foreldrekontakter i hver klasse, som blir valgt på foreldremøter. Skolen skal også ha et FAU, det vil si et Foreldrenes arbeidsutvalg. Alle foreldrene er i utgangspunktet medlemmer i FAU, men man velger seg representanter, som kan være de samme som foreldrekontaktene, men ikke nødvendigvis. Det skal også være to representanter fra foreldrene i Samarbeidsutvalget (Nordahl, 2007).

Det første man må vite er at man som lærer er den som har hovedansvaret for at samarbeidet skal være godt, og man er den profesjonelle i denne sammenhengen. Samtidig er det viktig at man ikke glemmer at det er foreldrene, eller de foresatte, som har hovedansvaret for barnets oppdragelse, og derfor er det viktig med et godt samarbeid med hjemmet (Nordahl, 2007). I

den første setningen i Formålsparagrafen legges det allerede vekt på viktigheten av at undervisningen skal foregå i forståelse, og etter samarbeid, med hjemmet (Lovdata, 2015a). Det viser at samarbeid med hjemmet skal ha høy prioritet, og ikke skal tas lett på.

Noe av det man ønsker med et samarbeid med hjemmet er å bli bedre kjent med eleven, og her er det best at man tar utgangspunkt i det positive. Det går an å ha flere spørsmål om barnet som kan være klargjorte før samtalen, og det er mye kunnskap å få om eleven gjennom konferansetimer. Dette er noe som kan gjøres når man får nye elever, det vil ikke være nødvendig å gjøre dette på hver konferansetime (Nordahl, 2007).

Når man har samtaler med foreldre så kan forholdet være veldig skjørt, og man kan komme feil ut dersom man ikke tar det på alvor. Tillit er noe man skaper, og som lærer må man vise foreldrene at de kan ha tillitt til deg som lærer. Alle foreldre har med seg sine egne opplevelser fra sin egen skolegang, og noen ganger kan det føre til at det blir misforståelser mellom læreren og foreldrene. Som lærer er det viktig at man er villig til å lytte til det foreldrene vil si, og jo tryggere en lærer er på seg selv og sin fagkompetanse jo lettere er det for læreren å være trygg i møtet med foreldre også, og vil dermed også lettere oppnå tillit (Berglyd, 2003).

Foreldre med barn som opplever vanskeligheter på skolen kan lett oppleve at de kun blir kontaktet når det har vært negative episoder, så for å unngå at ens første kontakt med hjemmet skjer i sammenheng med noe negativt, ettersom et godt samarbeid dannes best i fredstid (Berglyd, 2003) kan man anbefale at man tar kontakt veldig tidlig etter at man har fått en ny klasse. Slik kan man sikre seg at man starter samarbeidet med noe som er positivt, og man får presentert seg og blitt litt kjent med foreldrene.

Det skal være mulighet for minst to planlagte og formelle møter med kontaktlærer i året, i tillegg til ordinære foreldremøter. Dette er det direkte, og formaliserte samarbeidet. Som lærer kan man legge opp til mindre formelle måter å treffe, eller være i kontakt med foreldre. Det har ofte lett for å bli kontakt ved behov, som jeg har nevnt tidligere, som gjerne innebærer at noe negativt har funnet sted, dette kan man prøve å forandre på, det kan være mulig å ta kontakt med foreldrene også når noe positivt har skjedd. Når man gjør det vil foreldrene føle seg mer anerkjent som foreldre, og det har de behov for. Man viser også at man anerkjenner foreldre ved å legge vekt på forpliktelse, høflighet og takknemlighet (Nordahl, 2007).

Når man har samtaler med foreldre er det viktig at man prøver å få til en dialog, at man er ærlig, prøver å forstå den andre og går inn for å komme til en enighet. Det er også svært viktig at man har barnet i sentrum for samtalen. En lærer som tåler å vente litt på et svar, og ikke skifter samtaleemne øyeblikkelig når foreldrene nøler med å svare, vil lettere få i gang en dialog. Det er ikke alltid samtalepartneren har svarene med en gang, og det er viktig at man viser interesse for svaret ved at man venter litt, og eventuelt stiller spørsmålet på en litt annen måte i tilfelle ikke spørsmålet ble helt forstått i utgangspunktet. Og ved at man tar seg god tid til å lytte, vil foreldrene føle at de blir hørt (Nordahl, 2007).

Det er også viktig at man ikke kategoriserer foreldre ut i fra sine egne verdigrunnlag. Dette kan føre til at man kan forvente mindre av elever man mener kommer fra hjem som er mindre ressurssterke når det gjelder foreldrerollen. Dette kan ha innvirkning på hvordan barnet gjør det på skolen (Nordahl, 2007). Man kan også tenke seg at dersom man tenker negativt om foreldrene kan dette også vise seg i løpet av samarbeidet, selv om man prøver å undertrykke den tanken. Her er det viktig å se på Mikhail Bakhtins teorier om dialog. Dialog er ikke bare den uttalte kommunikasjonen, den kan være usagt, den kan være taus, og den kan ses som handlinger (Bakhtin, 1998) så selv om en klarer å passe på at ens ord ikke er nedlatende, så kan man vise det på andre måter. Det er derfor viktig at en lærer er oppriktig interessert i hver enkelt familie, og møter dem uten fordommer, og dersom det er nødvendig bør man som lærer arbeide med seg selv for å oppøve sine evner til dette.

Det er ikke nødvendig at alle møter foregår på skolen, i noen sammenhenger kan det være hensiktsmessig at man kan møtes i hjemmet. Det er flere fordeler med dette, det kan oppleves tryggere å være på hjemmebane, foreldrene kan føle mer ansvar for møtet og samtalen, og læreren blir også kjent med eleven og foreldrene på en annen måte dersom man møter dem i deres eget hjem (Berglyd, 2003).

Når det gjelder minoritetsspråklige foreldre er det viktig at man passer på å bruke tolk dersom det er nødvendig, siden språkbarrierer ellers kan gjøre det vanskeligere for disse foreldrene å delta i samarbeidet. Man bør også huske at for å få til et godt samarbeid så er det viktig at man skjønner at det ikke er bare en måte å gjøre ting på innen oppdragelse av barn, og det å være foreldre. Utover det gjelder de samme grunnleggende prinsipper som for alt annet samarbeid med foreldre (Nordahl, 2007).

3.3.2 Utfordringer i samarbeidet med hjemmet

Når man skal samarbeide med foreldre er det mange utfordringer man kan støte på, og både på grunn av forskjell i religiøs bakgrunn, og helt andre grunner. Det kan være en utfordring at noen minoritetsreligiøse er innvandrere fra land som ikke er vant til å skulle samarbeide med skolen (Nordahl, 2007), eller de er vant til et helt annet skolesystem og skolestruktur (Spernes, 2012). I disse tilfellene vil nok dialog og informasjon om hvordan skolen fungerer her være den beste måten å avhjelpe en eventuell vanskelig situasjon.

Det er vanlig at fritaksregelen blir benyttet for fri fra enkeltaktiviteter, slik som kirkebesøk, men i noen tilfeller ønsker foreldre fritak fra undervisning som gjelder kunnskapsmål. Noen kristne familier fra Vennesla har ønsket fritak fra all undervisning i IKT, ettersom ifølge deres syn, så er IKT, Internett og TV dyret fra Johannes åpenbaring. Dette er vanskelig å gi fritak fra, ettersom man må ha undervisning i dette for å dekke mål i læreplanen. Foreldrene har klaget på dette til kommunen og Fylkesmannen, og har så langt fått avslag. Rektor ved skolen som de elevene det er snakk om går på, fortalte til avisen Vårt Land at han skulle ha et møte med foreldrene og gå i dialog med dem. I samme artikkel fortelles det om en undersøkelse i Sverige som viser at det er forskjellige måter å takle fritaksspørsmål på, men at det viste seg at der hvor skolen gikk i dialog med foreldrene så lyktes de ofte med å få foreldrene til å ombestemme seg, fordi foreldrene ofte manglet kunnskap, og fordi skolen valgte å gjøre mye for å få elever til å delta i aktiviteter (Myklebust, 2015).

3.3.3 Å spørre om noens livssyn, hvorfor kan det være vanskelig?

Hvorfor kan det være vanskelig å spørre noen direkte om hvilken livssynstradisjon de tilhører? Det kan være mange grunner til det, den ene er tanken om religion som en privatsak. Religion er blitt sett på som en privatsak, og i noen land som så privat at man ikke kan ha på seg religiøse symboler i jobb- og skolesammenheng. I Frankrike er dette veldig synlig, og her har dette skillet mellom stat og religion fått et eget begrep: «Laïcité». Også her hjemme har sekulariseringen bredt om seg, og mange ser på religion som en privatsak, selv om man har sett at den har fått større plass i det offentlige rom nå (Plesner, 2006).

Man kan også støte på familier som opprinnelig kommer fra land eller områder hvor deres religion har vært utsatt for undertrykkelse og forfølgelse. I følge avisen Vårt Land øker antallet personer som opplever forfølgelse på grunn av sin tro. Minority Rights Group International har kommet med en rapport som sier at dette skjer mange steder i verden, og at også i Vest-Europa og Nord-Amerika skjer det oftere at folk opplever båndlegging av sin religiøse tro og utøvelse. Og når man ser på land i Asia og Afrika har religiøs forfølgelse økt så mye at det nå er flere som blir utsatt for det enn for forfølgelse av andre grunner (Tjørhom, 2010). Slike opplevelser kan føre til at personer som har opplevd dette nødvendig vil oppgi sin religiøse tilhørighet.

3.3.4 Hvordan skal man gå frem når man ønsker å prate med foreldrene om hvilket livssyn de har?

Når man leser om foreldresamarbeid innen RLE-didaktikk så ser man veldig mange steder at man skal ha god dialog med foreldrene, og ha et godt samarbeid med dem. Det jeg hadde lyst til å finne teori om, for å kunne svare på i denne oppgaven, er hvordan man skal gå frem for å stille foreldre/foresatte direkte spørsmål om noe som er såpass personlig som livssyn. Dessverre viste det seg vanskelig å finne, men det jeg kan vise til er det Gunn Tove Minde forteller i sin bok *Å leve sin sjel* om hvordan hun gikk frem for å få sine informanter til å prate om blant annet sin tro og sine religiøse opplevelser. Minde skriver at hun alltid var forståelsesorientert, og lot informanten forstå at hun ved sin fortelling bidro til å øke Mindes forståelse av fenomenet og feltet. Minde brukte også det hun kaller en likeverdig kommunikasjon, og hun gikk aktivt inn for å skape gode samtaler (Minde, 2010). Dette kan man overføre til samtaler med foreldre, og jeg vil komme tilbake til det i min drøfting.

3.4 Drøfting

I denne delen skal jeg sette sammen de to delene, RLE-didaktikk og hjem-skole samarbeid, for å se hvordan man kan bruke samarbeidet for å tilpasse RLE-undervisningen bedre.

3.4.1 Hvordan kan man bruke hjem-skole samarbeid for å tilpasse RLE-undervisningen?

Vi har sett på retningslinjene for RLE-undervisningen, og de viser at man kan bruke elevenes religion/livssyn som bakgrunn for de valg man tar når det gjelder hvilke emner man skal gjennomgå i undervisningen, fordi de enkelte målene vi finner i læreplanen gir ganske stor frihet til å tilpasse undervisningen både lokalt og individuelt. Dette gjør at man kan velge å se spesielt på baptisme i en klasse hvor man har en baptist, metodisme i en klasse hvor man har en elev som har bakgrunn i Metodistkirken, og i begge tilfellene kan man si at man har jobbet med det samme læreplanmålet. Slike avgjørelser kan man også ta i flere av de andre religionene og livssynstradisjonene, ettersom man skal jobbe med mangfoldet innenfor de enkelte tradisjonene. Man vil kunne gå nærmere inn på Ahmadiyya-islam, eller man kan se på hvordan de feirer buddhistiske høytider i Thailand, etter hvor ens elever kommer fra, og hvilke religioner, denominaasjoner, eller andre livssynstradisjoner, de tilhører. Det er ikke alltid nok å vite hvor elevene kommer fra, ettersom de som har flyttet hit kan tilhøre en minoritetsreligion man ikke alltid forbinder med det landet eller stedet de kommer fra. Slik kan man si at viten om elevenes bakgrunn innen religion og livssyn gir deg de begrunnelsene du trenger for å besvare didaktikkens viktige spørsmål som gjelder hva man skal undervise om, og hvorfor.

I tillegg til at man har mange forskjellige livssynstradisjoner, så har man innen disse tradisjonene enkeltindivider, og det er disse man har som elever og som foreldre. Disse har alle sin helt egen måte å oppleve sin egen livssynstradisjon på. Noen følger den strengt, mens andre ikke er like nøye. Noen ønsker ikke at barna deres skal oppleve at andre gjør ting som de selv ser på som galt. Som et eksempel kan jeg her bruke noe jeg selv har sett. I vår

kommune så har vi flere familier som er Jehovas vitner, og jeg kjenner til et par av disse. Den ene familien oppleves som strengere enn den andre. For eksempel tar den ene familien sterk avstand fra fødselsdagsfeiring, mens den andre ikke er like nøye, selv om familien feirer ikke selv, deltar de når andre gjør det, og synes at det er helt greit å få gaver fra sine venner som ikke er Jehovas vitner. Slike forskjeller vil det være mellom enkeltindivider innen alle tradisjoner, og derfor bør man kjenne godt akkurat den eleven man har i sin klasse. Det kan være meningsløst å ta hensyn som ikke er nødvendige å ta, fordi eleven kan oppleve det som stigmatiserende. Dersom du passer på at du kjenner akkurat din egen elev så kan du ta akkurat de hensyn som er nødvendig å ta, på en hensiktsmessig måte. Dette er det mye enklere å få til dersom du er bevisst på dette og derfor starter prosessen med å bli kjent og med planlegging tidlig når du får en ny klasse. En måte å bli kjent med elevene og deres kultur og livssynstradisjon er gjennom samarbeidet med eleven og familien. Dette samarbeidet skal jeg komme tilbake til senere i drøftingen.

Når man kjenner sine elever godt vil man unngå flere fallgruver når man skal ta bestemmelser som gjelder spørsmålene hvordan, og hvorfor. Disse fallgruvene kan være at man som lærer unngår flere arbeidsmåter, for eksempel tegning eller drama, fordi man vet at man har noen muslimer i klassen, men hvor disse elevene ikke hadde opplevd det som problematisk, og det derfor er unødvendig å ta disse hensynene. Man kan også gjøre den omvendte feil at man ikke vet at man har elever i klassen som opplever at dans kan være vanskelig, og derfor har planlagt dette. Man vil da kunne oppleve at man i klasserommet blir gjort oppmerksom på det, og må finne en annen arbeidsmåte der og da, eller man kan oppleve at eleven/e ikke sier noe, gjør som de blir bedt om, men at skolen i ettertid får klager fra foreldrene. Når man allerede vet om alle variabler innen sin klasse, vil man unngå slike vanskeligheter.

Som lærer må man alltid være oppmerksom på hvordan man fremstiller en religion eller et livssyn, og alltid aktivt vurdere om læreboka har en god fremstilling av stoffet, eller anbefaling til arbeidsmåte, og kanskje enda mer dersom man har elever i klassen som kommer fra et hjem med denne tradisjonen. Når man ser på den måten læreboka Horisoners nettressurser tar for seg religionen Scientologi så vil man måtte vurdere hvorvidt man ville bruke det i klassen. Oppgavene som følger teksten kan ikke sies å være helt objektive, ettersom to av tre oppgaver handler om kritikk av religionen, og det er kun et kort spørsmål om den faktiske læren (Horisonter, 2015). Dette er et eksempel på når man bør ta seg tid til å finne relevant stoff, slik at de elevene som har dette som religion også kan oppleve å føle

---

stolthet. Det å bruke tid på å finne relevante tekster utenom læreboka kan kanskje være en utfordring i en travel hverdag, men det vil lønne seg for å sikre kvaliteten på undervisningen, og så trenger man ikke gjøre det hver gang man skal ha om det samme. Man bør samle seg et bibliotek med relevant stoff og med de oppgavene som man vurderer som gode å bruke, etter hvert som man finner dette. Når man gjør dette så bruker man kun ekstra tid første gangen man møter hver enkelt av livssynstradisjonene som man føler at man trenger noe som ikke læreboka har med. Med denne måten å arbeide på så vil man etter hvert bruke mindre tid på planlegging av undervisning, ettersom man vil kunne opparbeide seg både tekster, oppgaver og arbeidsmåter på samme måte som det man kan finne i lærebøker. Den ekstra tiden dette vil ta til å begynne med vil lønne seg når man har et mer komplett eget bibliotek med det som man har oppdaget at læreboka mangler.

Det er også mulig å la elevene fortelle om sin egen tradisjon, da må dette avklares med både eleven og foreldrene. På samme måte kan man bruke foreldre til å komme i klassen for å fortelle. Dette kan være bra når man vil se en tradisjon med et innenfrablikk eller lære mer om en tradisjon, en gruppe innenfor en tradisjon, eller et individ innenfor en tradisjon. Dette kan man gjøre også om det er en tradisjon du som lærer kjenner godt til selv, men man kan levendegjøre tradisjonen ved å invitere noen som tilhører den. Det finnes også bøker som omhandler barn innenfor forskjellige livssynstradisjoner, herunder bokserien *På samme jord* utgitt av Norsk Studieguiden. Disse vil kunne hjelpe til med å gi elevene innsyn i livet til noen de kan identifisere seg med, og som tilhører en livssynstradisjon som de skal lære om.

Nå har jeg vist hvordan det å vite elevenes bakgrunn når det gjelder didaktikkens hva og hvorfor, og hvordan og hvorfor, det jeg kommer til nå er hvordan skal man kunne vite hvilken tradisjon hver enkelt av sine elever kommer fra. Det kan selvfølgelig hende at man ikke får vite dette om alle sine elever, ettersom man tross alt ikke kan kreve av foreldrene at de skal oppgi sin tilhørighet innen livssyn, men dersom man går frem på den riktige måten vil jeg mene at man kan få ganske mange til å fortelle om det. Det første man må gjøre er å ha et bevisst forhold til at det er en del av samarbeidet med hjemmet, og ta seg tid til det. Det vil nødvendigvis ta litt mer tid enn det man kan kalle det «vanlige» samarbeidet som jeg viste til i teorien, hvor man har to samtaler i året, i tillegg til kontakt ved behov, og foreldremøter. I alt samarbeid med hjemmet er tid og tillit en viktig faktor, og dersom man har satt seg fore å prate om et såpass følsomt emne som deres eget livssyn eller religion er det desto mer viktig. Her vil det være nyttig å gå frem på samme måte som Gunn Tove Minde, ved å være bevisst på å skape gode samtaler, være forståelsesorientert, og tydelig

vise at det foreldrene forteller hjelper deg som lærer å skape en bedre undervisning, ved at man tydelig kommuniserer at det de forteller øker ens kunnskap og forståelse om det de forteller om. Det vil nok absolutt være en fordel å fortelle foreldre/foresatte hvorfor man stiller spørsmålet, ved først å informere om hva man skal bruke denne informasjonen til. Ved starten av samtalen forteller man at ved å vite elevenes bakgrunn innen religion og livssyn så kan man bruke dette når man planlegger RLE-undervisningen for å både tilse at det blir undervist i akkurat dette, og ha tid til å finne relevant materiale og passende metoder, slik at akkurat den eleven, deres barn, vil oppleve at hennes/hans bakgrunn blir behandlet med respekt og at hele klassen også vil lære om dette. Man kan her argumentere for at det er ikke alltid at barna «arver» foreldrenes livssyn, uansett vil elevens bakgrunn bli behandlet med respekt.

Man må også forsikre alle foreldre/foresatte om at dersom de virkelig ikke ønsker å fortelle om sitt livssyn har de all rett til å ikke si noe, men at dersom de gjør det vil all informasjon bli behandlet konfidensielt.

3.4.2 Konklusjon

Min problemstilling er: Hvordan kan man bruke hjem – skole-samarbeid til å tilpasse RLE-undervisningen bedre?

Her har jeg i oppgaven først vist til at man ifølge nasjonale retningslinjer og lover har mulighet til å gå i samtale med hjemmet om deres spesifikke livssyn. Her må man følge den enkelte skoles retningslinjer, men som jeg ser det, disse har man som lærer mulighet til å påvirke. Jeg har også vist til forskjellige eksempler på hvordan man kan tilpasse undervisningen til enkeltelevers bakgrunn, og kommet med grunner til at man bør gjøre dette, både når det gjelder valg av hva hele klassen skal lære om, og gjennom valg av arbeidsmåter for å ivareta den enkelte elev. Tilslutt har jeg vist til hvordan man kan gjennomføre selve samtalen med foreldrene, og vist hva man bør tenke på når man gjennomfører den. Konklusjonen jeg har kommet til er at man kan tilpasse RLE-undervisningen bedre ved å bruke hjem – skole-samarbeidet som en ressurs, og for å få til det bør man ha et bevisst forhold til både planleggingen av samarbeidet, sin egen innstilling til andres religioner og livssyn, og til hvordan man skal bruke den informasjonen man får.

Man bør også starte på et tidlig tidspunkt, for eksempel med det samme du vet hvilke elever du får, med å planlegge og innkalle til samtaler med foreldre. Etter hvert vil man treffe på yngre søsken av tidligere elever, og da er det kanskje ikke nødvendig med et møte med deres foreldre, men en telefonsamtale kunne være passende. Siden dette skjer tidlig har man nå tid til å finne relevant materiale dersom læreboken skolen bruker ikke dekker dette livssynet, eller du finner ut at den ikke dekker det på en passende måte. Dette vil man etter hvert kunne ha et fint arkiv med slik at det vil ta kortere tid for hvert skoleår. Ved å tidlig vite hvilke arbeidsmåter som vil bli en utfordring kan man lettere finne måter å omgå dette på. Man kan blant annet lage oppgaver som inneholder valg mellom arbeidsmåter, slik at det blir en mer usynlig tilpasning for elever som vil finne at noen arbeidsmåter ikke passer med deres overbevisning. På denne måten vil man også unngå at foreldre ser seg nødt til å søke fritak for sine barn.

Mens jeg arbeidet med denne oppgaven fant jeg ut at dette er noe som bør forskes mer på, ettersom teori om den delen som omhandler retningslinjer for hvordan man skal gå frem for å gjennomføre samtaler med foreldre hvor man direkte spør om deres livssyn, var veldig lite tilgjengelig. Her vil det være på sin plass med forskning basert på empiri, hvor man bruker foreldre som informanter. Slik kunne man også finne ut hvilke retningslinjer skolen burde ha for sitt samarbeid med foreldre, og for hvordan de kunne bruke dette i undervisningen.

Litteraturliste

- Andreassen, B.-O. (2012). *Religionsdidaktikk: En innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bakhtin, M. (1998). *Spørsmålet om talegenrane*. Bergen: Ariadne forlag.
- Berglyd, I. R. W. (2003). *Skole-hjem-samarbeid: Avstand og nærhet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bø, I. (2012). *Barnet og de andre: -nettverk som pedagogikk og sosial ressurs*. 4.utgave. Universitetsforlaget Oslo
- Cappelen Damm. (2014). *Religiøse høytider*. Lokalisert på: https://www.cappelendammundervisning.no/undervisning/grunnskole/article38829.ece/binar y/H%C3%B8ytidskalender_2014_2015_bokm%C3%A5l.A3.pdf
- Eidhamar, L.G. (2009). Undervisning om ulike trostradisjoner. I H.K. Sødal (red.), *Religions- og livssynsdidaktikk: En innføring*. (4.utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Hodne, H. (2009). RLE – mål og utfordringer. I H.K. Sødal (red.), *Religions- og livssynsdidaktikk: En innføring*. (4.utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Horisonter. (2015). *Scientologikirken*. Lokalisert på: <http://www.seeto.no/gem/servlet/getGemObject?id=11620>
- Jackson, R. (2007). The interpretive approach. I J. Keast (Red.), *Religious diversity and intercultural education: a reference book for schools*. Strasbourg: Council of Europe Publishing
- Jakobsen, J. (2013). Axel Honneth: Anerkjennelse, danning og utdanning. I I.S. Straume (red.), *Danningens filosofihistorie*. Oslo: Gyldendal.
- Kunnskapsdepartementet. (2010). *Retningslinjer for grunnskolelærerutdanningen 5.-10. trinn*. Lokalisert på: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/rundskriv/2010/retningslinjer_grunnskol elaererutdanningen_5_10_trinn.pdf

---

Lied, S.(2006). *Elever i møte med fortellinger fra ulike religioner og livssyn*. Lokalisert på: <http://www.forskningsradet.no/csstorage/vedlegg/lied.pdf>

Lovdata. (2015a). *Opplæringslova*. Lokalisert på <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Lovdata. (2015b). *Personopplysningsloven*. Lokalisert på: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31?q=personopplysningsloven>

Myklebust, A. (2015, 10. januar). Får ikkje fritak frå data. *Vårt Land*. Lokalisert på: <http://www.vl.no/f%C3%A5r-ikkje-fritak-fr%C3%A5-data-1.309835>

Nordahl, T. (2007). *Hjem og skole: Hvordan skape et bedre samarbeid?* Oslo: Universitetsforlaget.

Nørgaard, B. (2005). *Axel Honneth og en teori om anerkendelse*. Tidsskrift for Socialpædagogik nr. 16.

Plesner, I.T. (2006). Religion – en privatsak? *Kirke og Kultur*. Lokalisert på: <http://www.idunn.no.ezproxy.hihm.no/kok/2006/01/religion - en privatsak>

Repstad, K. & Tallaksen, I.M. (2014) *Praktisk fagdidaktikk for religionsfagene*. Oslo: Cappelen Damm.

Skeie, G. (1998). *En kulturbevisst religionspedagogikk*. (Doktorgradsavhandling). Trondheim: NTNU.

Spernes, K. (2012). *Den flerkulturelle skolen i bevegelse: Teoretiske og praktiske +perspektiver*. Oslo: Gyldendal.

Sødal, H.K. & Eidhamar, L.G. (2009). Den gode religions- og livssynslæreren. I H.K. Sødal (red.), *Religions- og livssynsdidaktikk: En innføring*. (4.utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Tjørhom, V. (2010, 8. juli). Flere forfulgt for sin tro. *Vårt Land*. Lokalisert på: <http://www.vl.no/2.618/flere-forfulgt-for-sin-tro-1.48691>

Utdanningsdirektoratet. (2008). *Læreplan i religion, livssyn og etikk*. Lokalisert på: <http://www.udir.no/kl06/RLE1-01/Hele/Kompetansemaal/Etter-10-arstrinn/>

Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læringsplakaten*. Lokalisert på:
<http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Prinsipp-for-opplaringa/Laringsplakaten/?read=1>

Utdanningsdirektoratet. (2015). *Samarbeidet mellom hjem og skole*. Lokalisert på:
<http://www.udir.no/Laringsmiljo/Bedre-laringsmiljo/Hjem-skole-samarbeid/Samarbeidet-mellom-hjem-og-skole/Hva-er-skolehjem-samarbeid/?read=1>

Vedlegg 1

Hei og takk for din e-post.

Vår svartjeneste gir deg kortfattet rådgivning. Vi vil derfor ikke konkludere i saken din, men gi deg råd og veiledning.

Regler i personopplysningsloven

Opplysninger om en persons religiøse oppfatning er ansett som er sensitiv personopplysning, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8.

Skolen har likevel anledning til å behandle slike opplysninger, dersom de innhentes opplysningene i mehold av opplæringslova. Jeg vil derfor anbefale deg å undersøke opplæringslova nærmere for å se om det der er hjemler for å innhente opplysninger om religion.

Skolen kan også i andre tilfeller innhente sensitive opplysninger om elever, selv om dette ikke følger av opplæringslova. En forutsetning for dette er at dette gjøres etter samtykke fra den foresatte (eller elever over en viss alder), og at skolen har et saklig behov for opplysningene, fordi opplysningene er relevante for undervisningen og tilpasning av eleven, se grunnkravene i personopplysningsloven § 11 a , 8 og 9.

Dersom disse reglene følges, trenger skolen ikke søke om tillatelse til Datatilsynet, jf. personopplysningsforskriften § 7-20 (konsesjon), og behandlingen vil normalt være tillatt etter personopplysningsloven.

Skolen retningslinjer

Selv om det vil kunne være tillatt å innhente slike opplysninger etter personopplysningsloven, er det viktig at den enkelte lærer ikke gjør dette uten å følge skolens retningslinjer. Altså, lærere skal normalt ikke innhente slike opplysninger på egenhånd uten at dette er avklart med skolen. Det er nemlig skolen, gjennom kommunen, som er ansvarlig for å overholde loven, og ikke den enkelt lærer.

Personvernombud

Jeg ser at du skriver masteroppgave, slik at også kan rette spørsmål til Høgskolen i Hedmark sitt personvernombud NSD, her er lenke: <http://www.nsd.uib.no/personvern/om/brukere.jsp>

Her finner du personopplysningsloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31?q=personopplysningsloven>

Personopplysningsforskriften: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2000-12-15-1265?q=personopplysningsforskrift>

Opplæringslova: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

Her kan du lese mer om personvern i skolen: <http://www.datatilsynet.no/Sektor/Skole-barn-unge/> <http://www.dubestemmer.no/>

Håper dette er til hjelp!

Med vennlig hilsen

Marte Lindblad Skaslien
juridisk rådgiver, Datatilsynet

.....

Postadresse: Postboks 8177 Dep, 0034 Oslo .
Besøksadresse: Tollbugata 3, Oslo

www.datatilsynet.no

www.personvernbloggen.no

www.twitter.com/datatilsynet

Datatilsynet - i front for retten til selvbestemmelse, integritet og verdighet

---